

REDIGERET AF
CECILIE LYNNERUP ERIKSEN

ARBEJDSLIV D
DSLIV DET ME
T MENINGSFU

NINGSFULDE A

DE ARBEJDSLIV

BEJDSLIV DET

LIV DET MENIN

ME NINGSFUL

NGSFULDE ARB

ARBEJDSLIV D

AARHUS UNIVERSITETSFORLAG

DET MENINGSFULDE ARBEJDSLIV

Redigeret af Cecilie Lynnerup Eriksen

DET MENINGSFULDE
ARBEJDSLIV



AARHUS UNIVERSITETSFORLAG

Det meningsfulde arbejdsliv

© Forfatterne og Aarhus Universitetsforlag 2009

Omslag: Polytype

ISBN 978 87 7934 651 2

1. oplag

Aarhus Universitetsforlag

Langelandsgade 177

8200 Århus N

Fax 0045 89 43 53 80

www.unipress.dk

INDHOLD

ARBEJDET ADLER! <i>Af Steen Hildebrandt</i>	7
DET MENINGSFULDE ARBEJDSLIV – fra antikken til i dag <i>Af Cecilie Lynnerup Eriksen</i>	11
MENING SOM MEDICIN MOD STRESS – en forebyggelsesstrategi? <i>Af Lise Kirstine Gormsen</i>	21
MENINGSLEDELSE – ledelsesredskaber til at skabe mening i arbejdet med <i>Af Ib Ravn</i>	57
IDENTITETEN PÅ ARBEJDE – en kritik af koblingen mellem identitet og moderne arbejdsliv <i>Af Svend Brinkmann</i>	91
VEJE TIL ET MENINGSFULDT ARBEJDSLIV – de etiske fordringer og valgte udfordringer <i>Af Cecilie Lynnerup Eriksen</i>	119

DEN MENINGSFULDE ARBEJDSPLADS	151
– Et casestudie hos BDO Scanrevision og Systematic	
<i>Af Anne Line Dalsgaard og Anne Marie Pahuus</i>	
NÅR VORES INDSATS GØR EN FORSKEL FOR ANDRE	173
– et essay om at udfylde sin arbejdsplads	
<i>Af Birgitte Graakjær Hjort</i>	
OM FORFATTERNE	201

ARBEJDET ADLER!

Af Steen Hildebrandt

Arbejde adler! Arbejde fylder! Arbejde giver løn, mening, glæde, stress, sygdom, forfremmelse, succes, berømmelse, død og ødelæggelse, udvikling, ulykke, identitet. Arbejdet har – på vore breddegrader – en helt ubegribelig stor betydning i langt de fleste menneskers liv. Vi taler om arbejdslivskvalitet, men også om nedslidning og arbejdsrelaterede sygdomme. Og når mennesker ikke har et arbejde, så er det ofte et meget stort problem. Arbejdsløshed er ofte forbundet med en følelse af meningsløshed og mangel på identitetsfølelse. Og overgangen fra arbejdsliv til pensionistliv er for mange mennesker en alvorlig ændring i hele deres liv og livskvalitet, som nogle planlægger og er bevidste om i god tid, inden det reelt sker, og som for andre kommer som en stor og pludselig forandring og overraskelse, som de har svært ved at håndtere. I nogle tilfælde bliver det til en krise.

Arbejdet spiller en ekstremt stor rolle, ja arbejdet adler manden, hedder et gammelt ordsprog. Der er i det hele taget mange ordsprog om arbejde, f.eks.: Godt arbejde giver herlig frugt; Tungt arbejde giver let søvn; Som arbejdet, så lønnen; Arbejdet bærer lønnen i sig selv; og nogle taler ligefrem om arbejdets velsignelse. Hver morgen myldrer hundredtusinder af mennesker ud af deres boliger og hen på en arbejdsplads – eller rettere sagt: Sådan er det for mange mennesker endnu, men stadig flere bliver hjemme – og arbejder hjem-

mefra. Hjemmearbejdspladsen, den mobile arbejdsplads og skiftende arbejdssteder og arbejdspladser bliver mere og mere almindelige. "I dit ansigts sved", siger vi også. Vi siger også arbejderbeskyttelse og arbejderbolig. Vi har italesat og dramatiseret arbejdet; der er en omfattende arbejderlitteratur; der er arbejdskulturer; der er en arbejdslovgivning og en arbejderbevægelse.

Politisk spiller arbejdet også en stor rolle, for det er bl.a. gennem menneskers arbejdsindsats, at den såkaldte værdiskabelse eller værditilvækst i samfundene finder sted. Velstand, velfærd, vækst, konkurrenceevne, innovation, kreativitet – det meste af dette har med arbejde at gøre, skabes af mennesker på arbejdspladser, og derfor har det stor politisk bevågenhed. Det har det også, fordi arbejde handler om arbejdspladser og virksomheder og om, hvem der har ejendomsretten til arbejdspladserne, dvs. virksomhederne, og dernæst om, hvem der får det økonomiske overskud, der kommer ud af arbejdet i form af profit, fortjeneste, gevinst, eller hvad vi nu kalder det. Det spiller en rolle, når talen er om arbejdet og om det meningsfulde arbejde, om der er tale om en privatejet virksomhed, om en statsvirksomhed eller om en helt tredje form for ejerskab.

I vore dage skifter mange arbejdspladser totalt karakter; vi bevæger os med hastige skridt bort fra det gamle industri-samfund og ind i nye samfund, som vi indtil videre mangler præcise betegnelser for; vi taler om innovations-, viden-, netværks- og oplevelsessamfund og om tilsvarende økonomier. I industrisamfundet var fysisk produktion, fabriksbygninger, maskiner, teknologi og automatisering centrale begreber, og mennesker var på mange måder et appendiks til maskiner. I det moderne vidensamfund er dette totalt forandret. Vidensvirksomheden er karakteriseret ved, at det enkelte menneske og samarbejde og videndeling mellem mennesker, ofte mennesker med forskellig uddannelse og baggrund, spiller en

stadig stigende rolle for den værdiskabelse, der finder sted i virksomheden. Herved bliver der mere fokus på mennesket, både det enkelte individ og grupper af mennesker. Hvor der i det gamle industrisamfund fandt en fysisk nedslidning af mennesker sted, så oplever vi i det moderne videnssamfund en stadig øget mental og psykisk nedslidning af mennesker. Vi taler om arbejdsrelaterede stress-sygdomme, og nogle går så vidt som til at tale om en dehumanisering af arbejdslivet i det moderne samfund.

I denne bog handler det ikke overvejende om løsninger; det handler om en af forudsætningerne for løsninger, nemlig sprog, begreber, indsigter, bevidsthed, og bogen repræsenterer en rig og nuanceret rejse ind i dette umådeligt mangefacetterede og problemfyldte farvand, der hedder arbejde, mening og arbejdsliv. Jeg har med stor interesse og respekt læst de mange forskellige og dog nært forbundne bidrag – der spænder lige fra redaktørens indledende indkredsning af feltet – sådan som hun vælger at se det – og hendes senere interessante artikel om de etiske fordringer og over psykologens artikel om identiteten på arbejde, sognepræstens refleksioner over arbejdets kompleksitet mellem velsignelse og forbandelse, lærings- og ledelsesekspertens spændende artikel om meningsledelse, der handler om at skabe sammenhæng mellem medarbejdere og samfund og lægens artikel om arbejde, stress og mening. Meget vigtige og interessante beskrivelser, indkredninger og drøftelser.

Bogen behandler meget vigtige spørgsmål for vores forståelse og indretning af det fremtidige arbejdsliv. Måske skal vi se mange af de kritikpunkter, der kan rettes mod den foreløbige form og indretning, som mange såkaldt moderne virksomheder har fået, som relevante og som vigtige skridt frem mod mere menneskevenlige indretninger og organiseringer af virksomheder, således at vi lykkes med at indrette virksomheder og arbejdspladser, fysiske og virtuelle, hvor det er muligt at

producere den mangfoldighed af resultater, som vi ønsker skal komme ud af vores virksomheder, samtidig med at mennesker ikke nedslides fysisk og af stress.

Århus, den 1. juni 2009
Steen Hildebrandt
Professor, forfatter & ph.d.

DET MENINGSFULDE ARBEJDSLIV

– fra antikken til i dag

Af Cecilie Lynnerup Eriksen

Spørgsmålet om meningen med livet er så gammelt som menneskelivet selv: Hvad bør vi bruge vores liv på? Mennesker fødes ikke med instinktive svar på dette spørgsmål, og de svar, vi kommer frem til, handler ikke kun om overlevelse og reproduktion, som dyrs liv gør. Men selv om spørgsmålet om mening er gammelt i forhold til menneskelivet, så er mening et relativt nyt begreb, når talen falder på arbejdslivet. Arbejde og mening har ikke altid været et oplagt makkerpar. Det har derimod taget flere tusinde års kulturel udvikling at få koblet dem sammen.¹

Arbejdsbegrebets idéhistorie²

Hvis vi vender os mod historien og ser tilbage på den periode, der betragtes som den vestlige kulturs vugge, nemlig antikken fra omkring 800 f.v.t. til ca. 500 e.v.t., så repræsenterede arbejde det stik modsatte af en meningsfuld aktivitet. Arbejde

1 I bogen refererer 'arbejde' overvejende til lønarbejde. De fleste pointer vil dog også gælde ulønnet arbejde i frivillige organisationer, husarbejde m.m. 'Arbejdsliv' refererer til den del af et menneskes liv, der bruges på arbejde.

2 Følgende afsnit er baseret på Hvid (1990), Lindhardt (2000), Schultz (2004), Weber (1972), Eriksen (2003) og Lindhardt og Uhrskov (1997).